

TABU I ICH ROLA WSPIERAJĄCA WSPÓŁPRACĘ

Tabu to wyjątkowo silne normy społeczne określające zakazane zachowania. Przez tysiąclecia, kultury całego świata wykształcały swoje specyficzne tabu. Wspierały je przekonania, że ci, którzy dopuszczają się ich łamania, przyciągają do siebie nieszczęścia, igrają z czarną magią i sprowadzają na siebie gniew bogów albo duchów. Choć kiedy słyszymy o tabu mamy tendencję do wyobrażania sobie odległych i obcych kultur, to nasze życie społeczne jest nimi przesiąknięte. Niektóre z tabu bywają stosunkowo delikatne, na przykład te związane z tatuowaniem własnego ciała. Choć młode pokolenia są już z tą praktyką oswojone, wystarczy wspomnieć o nowym tatuażu u babci na obiedzie, aby poczuć, że to tabu wciąż ma moc. Niektóre z nich są tak silne i powszechne, że trudno sobie wyobrazić, że kiedyś znikną — na przykład tabu jedzenia ludzkiego mięsa. Od dziesiątek lat osoby zajmujące się antropologią starały się wyjaśnić rolę, jaką tabu pełnią w ludzkich społeczeństwach. Podejrzewano, że to nie są wyłącznie irracjonalne przekonania i mają jakąś funkcję. Dostrzegano w nich sposoby na radzenie sobie ze stresem, sposoby na kontrolowanie zasobów naturalnych albo metody unikania szkodliwych substancji. Tabu są jednak tak bardzo związane z procesami społecznymi, że nie sposób pominąć jednej potencjalnej funkcji, która do tej pory nie została zbadana. Osoby, które łamią tabu, mogą wzbudzać pogardę członków swojej grupy. Mogą narażać się na ostracyzm, a nawet na przemoc fizyczną. Dlaczego ludzie w ten sposób reagują na osoby łamiące tabu?

Podejrzewamy, że odpowiedź jest związana ze współpracą. Społeczeństwa utrzymują tabu, ponieważ pomagają im one identyfikować ludzi, którzy mogą być wartościowymi partnerami we wspólnych przedsięwzięciach. „Jeżeli naruszasz nasze święte zakazy, to może oznaczać, że nie masz samokontroli i szacunku do swojej społeczności. Możliwe też, że przestałeś się z nią identyfikować i chcesz jej jakoś zaszkodzić. Jeżeli jednak przestrzegasz naszych tabu, to czuję, że dzielimy podobne wartości i mogę ci zaufać”.

Celem projektu jest zweryfikowanie czy ludzie rzeczywiście traktują tabu jak wyznacznik tego, kto może być wartościowym sprzymierzeńcem a kto nie. Przeprowadzimy trzy badania, w których przyjrzymy się temu, w jaki sposób ludzie reagują na osoby, które naruszają tabu. Pierwsze z badań będzie badaniem ściśle laboratoryjnym. Przeprowadzimy eksperyment, w którym zweryfikujemy, jakie reakcje wywołuje w ludziach osoba łamiąca tabu. Pozwoli nam ono szczegółowo przyjrzeć się różnym aspektom tabu i kontekstom społecznym, w których osoby naruszające tabu są szczególnie potępiane. W drugim badaniu uruchomimy międzynarodową sieć badawczą, której zadaniem będzie przeprowadzenie badań na tysiącach ludzi z kilkudziesięciu krajów z całego świata. Dzięki temu projektowi poznamy szczegółowe uwarunkowania kulturowe, które sprawiają, że niektóre społeczności bardziej przywiązują się do swoich tabu i częściej polegają na nich przy doborze sprzymierzeńców. Będzie to największe badanie nad tabu w historii, dzięki któremu utworzymy potężny zespół specjalistów i stworzymy podstawy do prowadzenia kolejnych wielkich badań nad kulturą. W trzecim badaniu odbędziemy dwie ekspedycje badawcze do ciężko dostępnych populacji zamieszkujących Nową Gwineę i Kaszmir. Populacje te są nieuprzemysłowione, a to sprawia, że z perspektywy badawczej dane z takich populacji są niezwykle cenne. Z jednej strony będziemy mogli zweryfikować nasze hipotezy w populacjach, dla których przestrzeganie tabu jest fundamentalną częścią codziennego stylu życia, a z drugiej będziemy mieli okazję do rozwinięcia metod badawczych antropologii eksperymentalnej, która wciąż jest jeszcze bardzo młodą dziedziną nauki.

Spodziewamy się, że nasz program badawczy dostarczy pierwszych tak kompleksowych danych o niezbadanej dotąd funkcji tabu. Podjęliśmy ten temat, ponieważ nasze poprzednie doświadczenia badawcze pozwalają nam przeprowadzić szereg wysokiej jakości badań, które mogą dostarczyć wielu wyjaśnień w niekończącej się debacie naukowej nad funkcjami tabu. Dodatkowo, uważamy, że temat ten jest współcześnie bardzo ważny społecznie. Nasz świat staje się coraz bardziej złożony i coraz więcej kultur zaczyna się przenikać. Rodzi to zagrożenie napięciami i możliwością konfliktów. Lepsze zrozumienie tak fundamentalnych norm kulturowych, jakimi są tabu, może popchnąć nas w innym kierunku — w kierunku współpracy i wzajemnego zrozumienia.